

Onderzoeksvoorstel in het kader van het
Strategisch Arbeidsmarktonderzoek 2001 (VIONA)

Thema Arbeid en Maatschappelijke Dwarsverbanden :

Startende ondernemers in Vlaanderen

Prof. dr. Dirk Buyens
Prof. dr. Hans Crijns
Vlerick Leuven Gent Management School
Universiteit Gent

1. Promotoren

Prof. dr. Dirk Buyens
Universiteit Gent &
Vlerick Leuven Gent Management School
Bellevue 6, 9050 Gent-Ledeberg
Tel. : 09/210.97.22
Fax : 09/210.97.61
E-mail : dirk.buyens@vlerick.be

Prof. dr. Hans Crijs
Vlerick Leuven Gent Management School
Bellevue 6, 9050 Gent-Ledeberg
Tel. : 09/210.98.20
Fax : 09/210.97.00
E-mail : hans.crijs@vlerick.be

2. Titel van het onderzoeksproject

Startende ondernemers in Vlaanderen.

3. Bondige beschrijving van het onderzoeksproject

Nieuwe, jonge ondernemingen zijn een belangrijke bron van jobcreatie en versterken de concurrentiekracht en innovatie van het economisch landschap. Toch blijkt dat Vlaanderen niet zo goed scoort op vlak van ondernemerschap. Het aantal Belgen dat een onderneming opstartte, daalde de laatste jaren aanzienlijk. Momenteel is slechts

1,4 % van de Belgen en 0,8 % van de Vlamingen bezig met of betrokken op het opstarten van een onderneming, wat ons land tot één van de minst ondernemenden in Europa maakt. Naar de toekomst toe ziet het er niet veel beter uit. Vlamingen verklaren immers in de toekomst niet méér business opportuniteiten te zien en blijken eerder risico avers te zijn als het op ondernemerschap aankomt. De vraag stelt zich dan ook wie deze 0,8 % ondernemende Vlamingen zijn en hoe zij er wél toe komen een onderneming op te richten.

In dit onderzoek zal aan de hand van diepte-interviews met deze startende ondernemers nagegaan worden wie ze zijn (persoonskenmerken), vanuit welke beweegredenen en achtergrond zij een onderneming oprichten (contextuele factoren) en wat hun startende onderneming kenmerkt. Financiële overwegingen en zware administratieve procedures blijken twee elementen te zijn die Vlamingen ervan weerhouden een onderneming op te richten. Nochtans werden en worden heel wat initiatieven ondernomen om deze drempels te verlagen. Vandaar dat dit onderzoek ook beoogt de factoren die ondernemerschap belemmeren, dan wel fasciliteren in kaart te brengen en van daaruit beleidsaanbevelingen te formuleren ter stimulering van ondernemerschap in Vlaanderen en ter ondersteuning van jonge ondernemingen.

Enkel maatregelen ontwikkelen ter bevordering van ondernemerschap is immers niet voldoende. Hoe meer ondernemingen starten, hoe meer ondernemingen een kans lopen te falen. Ongeveer de helft van deze startende ondernemingen haalt haar vijfde levensjaar immers niet. Vandaar dat het evenzeer van belang is te kijken naar wat de succesvolle jonge ondernemingen scheidt van de minder succesvolle, wat bedrijfsleiders van deze ondernemingen kenmerkt (persoonskenmerken), welke omgevingsfactoren de groei van hun ondernemingen fasciliteren dan wel in de weg stonden en hoe hun onderneming zelf in elkaar zit (bedrijfskenmerken). Ook hier kan een beter zicht op de succesfactoren en knelpunten waarmee jonge ondernemingen te kampen hebben, het beleid terzake bijsturen om aldus in de toekomst het aantal falingen te verminderen.

4. Thema en topic waarbij het projectvoorstel aansluit

Thema 5 : Arbeid en maatschappelijke dwarsverbindingen

Topic 2.

5. Tijdschema

Fase 1 : Literatuurstudie en operationalisatie variabelen	3 maanden
Fase 2 : Ontwikkeling bevraginginstrument	1 maanden
Fase 3 : Diepgaand kwalitatief onderzoek	5 maanden
Fase 4 : Analyse, generalisatie en valorisatie	3 maanden

6. Valorisatie van de onderzoeksresultaten

De onderzoeksresultaten zijn belangrijk met het oog op de uitbouw van anticipatieve beleidsmaatregelen, een verdere doelgerichte begeleiding van jonge KMO's en ondernemers en de stimulering van de economische groei van Vlaanderen. Vandaar dat naast het opleveren van een onderzoeksrapport, de resultaten ook verspreid zullen worden via een persconferentie. Bovendien zullen er een tweetal studiedagen georganiseerd worden, waarop de resultaten van het onderzoek nader toegelicht worden en er ruimte is voor debat. Deze studiedagen zullen zich enerzijds richten tot medewerkers van het beleid en van organisaties die betrekking hebben op KMO's (vb. VIZO, UNIZO) en anderzijds tot jonge ondernemers en KMO verantwoordelijken. Daarnaast zal gewerkt worden aan een publicatie van zowel meer praktijkgerichte alsook wetenschappelijke artikels.

In samenspraak met de opdrachtgever en de visiegroep kan tenslotte ook een beknopt, toegankelijk document gepubliceerd worden, dat op bredere basis kan verspreid worden of kan een soort checklist opgesteld worden met aandachtspunten voor jonge ondernemers. Gezien het gebrek aan longitudinaal onderzoek over KMO's, zou het interessant zijn om een aantal jonge, startende ondernemers (onderzoeksmatig) op te volgen gedurende de eerste jaren van hun activiteit. Hiertoe kan een 'task force' opgericht worden, samengesteld uit de verschillende betrokken actoren alsook het onderzoeksteam.

7. Overzicht van de lopende onderzoeksprojecten

'Continuing vocational training survey' 2. Onderzoek in opdracht van de Europese Commissie. Samenwerking tussen Vlerick Leuven Gent Management School, ICHEC en onderzoekers uit alle EU lidstaten. Gefinancierd door ESF, Vlaamse Gemeenschap en eigen werkingsmiddelen. Einddatum : juni 2001.

'CRANET-E'. Onderzoekssamenwerking van 20 Europese landen, waaronder de Vlerick Leuven Gent Management School voor België, waarbij regelmatig onderzoek wordt verricht rond HRM. Momenteel actief in the 5th framework, met een onderzoek rond groeiende ondernemingen, menselijk potentieel en arbeidsmarktbeleid.

'BAN business angels network'. Matching dienst tussen kapitaalzoekende starters en particuliere investeerders. Vlerick Leuven Gent Management School. Gefinancierd door Europese Commissie en Vlaamse Gemeenschap.

'CMC – De rol van HRM in het managen van competenties.' Tweejarig onderzoeksproject, gefinancierd door partners uit het bedrijfsleven. Vlerick Leuven Gent Management School. Einddatum : december 2002.

Trivisi – 'Lerende bedrijven'. Project waarbij ism. tal van organisaties (waaronder heel wat KMO's) baanbrekende acties en concepten ontwikkeld en toegepast worden. Gefinancierd door Vlaamse Gemeenschap. Einddatum : januari 2002.

Personeelsbeleid in KMO's. HIVA/KULeuven. VIONA onderzoek gefinancierd door Vlaamse Gemeenschap. Einddatum : juni 2001.

The Global Entrepreneurship Monitor. Jaarlijks onderzoek - Rapport 2001. Vlerick Leuven Gent Management School. Gefinancierd door Vlaamse Gemeenschap en Vlerick Leuven Gent Management School.

Onderzoek naar de remmen en stimulantia die ervaren worden bij het opstarten van een onderneming. Vlerick Leuven Gent Management School. Onderzoek in opdracht van de Koning Boudewijnstichting (Fonds Lionel van den Bossche). einddatum 30 juni 2001.

Onderzoeksvoorstel in het kader van het
Strategisch Arbeidsmarktonderzoek 2001 (VIONA)

Bijlage 1 :
Uitgebreide omschrijving van het onderzoeksproject.

Prof. dr. Dirk Buyens
Prof. dr. Hans Crijns
Vlerick Leuven Gent Management School
Universiteit Gent

1. Probleemstelling

Het aantal Belgen dat een eigen onderneming opstart is de laatste jaren afgenomen. In 1994 startten nog 59.468 Belgen hun eigen onderneming op – in 1999 is dit aantal gedaald tot 48.786. En dit is niet alles : de Global Entrepreneurship Monitor¹, die jaarlijks in 22 landen wereldwijd en ook in België de graad van ondernemerschap in kaart brengt, voorspelt weinig verbetering voor de nabije toekomst. GEM leert ons dat slechts 1,4% van alle Belgen tussen 18 en 64 jaar² momenteel bezig is met of betrokken is bij het opstarten van een onderneming. Binnen de Europese Unie bengelt België met dit percentage onderaan als derde laatste. Bovendien stelt GEM ook regionale verschillen vast binnen België : in Vlaanderen bedraagt dit percentage slechts 0,8%, wat Vlaanderen op het laagste percentage binnen de Europese Unie brengt. Ook voor de verdere toekomst kan GEM voor België weinig verbetering voorspellen : dezelfde steekproef werd ook gevraagd of ze meer opportuniteiten zagen in de toekomst en opnieuw was hun antwoord negatief, waardoor België ook op dit vlak aan het staartje van de EU bengelt. Ook hier zijn Vlamingen pessimistischer dan de rest van het land – ze geloven niet dat er in de komende zes maanden meer business opportuniteiten zullen komen. Deze bevindingen worden door ander onderzoek bevestigd. Volgens de Flash Eurobarometer ‘Entrepreneurship’, uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie, ervaren Belgen het als moeilijker om een onderneming op te starten dan gemiddeld in andere EU-landen het geval is. België behoort er samen met Frankrijk, Italië en Ierland tot het staartje van de Europese Unie.

Nochtans vormen startende ondernemers een belangrijke bron van jobcreatie, versterking van de concurrentiekracht en innovatie binnen het economische landschap. Het is echter niet voldoende allerhande maatregelen te ontwikkelen die het aantal starters doet toenemen, want een verhoging van het aantal starters brengt vanzelfsprekend ook met zich mee dat een hoger aantal ondernemingen er niet in slaagt hun startfase te overleven. Nederlands onderzoek toont aan dat ongeveer 50%

¹ Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2000, Vlerick Leuven Gent Management School.

² Hierbij wordt enkel rekening gehouden met mensen die in staat zijn te werken. Studenten, mensen opgenomen in psychiatrische instellingen en gevangenen zijn niet meegeteld.

van de starters het binnen de vijf jaar voor bekeken houdt.³ Bovendien toont ook Belgisch onderzoek aan dat starters een hogere falingskans hebben. In 1995 ging 30% van de ondernemingen van maximum drie jaar oud failliet en 18% van de bedrijven van 4 tot 5 jaar oud was hetzelfde lot beschoren.⁴ Vandaar dat het evenzeer nodig is na te gaan welke moeilijkheden starters ondervinden en welke aspecten als hefboom kunnen dienen om hun slaagkansen te doen toenemen.

Zowel GEM als de Flash Eurobarometer geven voor een stuk dezelfde verklaringen voor het dalend aantal starters. Volgens GEM hebben in België voornamelijk het overheidsbeleid en het onderwijs een remmende invloed op ondernemerschap.

Wat de overheid betreft, is het duidelijk : ze kan zowel stimulerend als belemmerend optreden. Belgische experts ter zake zijn het erover eens dat het beleid van de verschillende overheden in België ten aanzien van ondernemerschap, nog adequater kan gevoerd worden. Enerzijds kaart men de administratieve molen aan die kandidaat-starters moeten doorlopen vooraleer hun zaak te kunnen opzetten. Anderzijds geven de ondernemers zelf aan niet altijd tevreden te zijn over de relatie met overheidsdiensten en administratie. Zo blijkt uit de Flash Eurobarometer dat 73% van de Vlamingen moeilijkheden ondervindt om hun eigen zaak op te starten ten gevolge van de complexe administratieve procedures (Flash Eurobarometer 2000). Dit blijkt ook uit onderzoek naar groeifactoren bij KMO's (Vlerick Management School, 1998), waarin ondernemers met een bedrijf van maximaal 5 jaar oud aangeven welke overheidsmaatregelen hen van pas zouden komen. Het organiseren van unieke gedecentraliseerde (of zelfs virtuele) loketten voor administratie en advies stond in de top vier van hun verlanglijstje. Ook een studie in opdracht van het Verbond van Belgische Ondernemingen⁵ geeft aan dat via een administratieve vereenvoudiging 'hefbomen gecreëerd kunnen worden die de startersdynamiek versterken en zo kunnen zorgen voor de vernieuwing van het economisch weefsel'.

Het opstarten van een zaak is echter niet enkel tijdsrovend maar kost ook geld. UNICE⁶ maakte een vergelijking tussen een aantal Europese landen, de Verenigde Staten en Japan. Hieruit blijkt dat het in Europa bijna tien keer zo lang duurt om een

³ Ministerie Economische Zaken Nederland, oktober 1998.

⁴ Ooghe, H., in: Crijns, H., Ooghe, H., Groeimanagement. Lannoo, 1997.

⁵ Bouwstenen voor een strategisch plan administratieve vereenvoudiging, VBO, 2000.

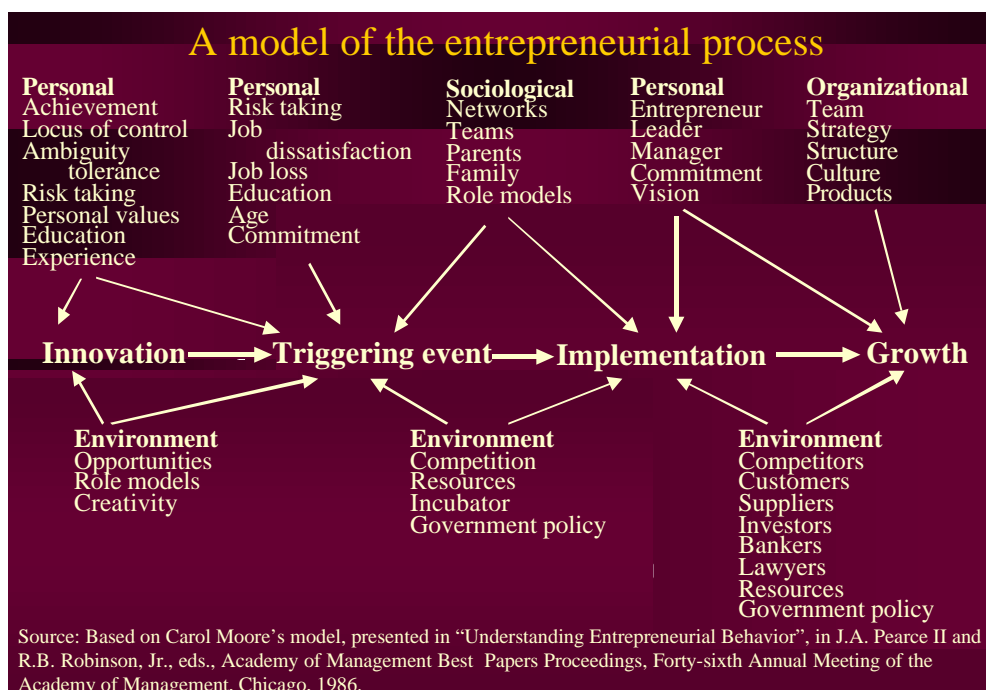
zaak op te starten en meer dan drie keer zoveel kost als in de Verenigde Staten. Binnen Europa staat België, na Duitsland en Nederland, op de derde plaats wat betreft het kapitaal dat vereist is om een zaak met beperkte aansprakelijkheid te kunnen oprichten. In ons land is daarvoor 18.600 Euro vereist terwijl het Europese gemiddelde op 11.500 Euro ligt (Benchmarking Report 1999). Daarnaast moet nog een behoorlijke som voorzien worden voor belastingen bij de opstart, registratie, statuten e.d. Dat deze financiële voorwaarden voor kandidaat-ondernemers een zware belemmering kunnen vormen, volgens de Eurobarometer. Hieruit blijkt immers dat 77% van de Vlamingen van mening is dat het gebrek aan financiële ondersteuning een belemmering is bij het opstarten van een bedrijf.

Nochtans toont onderzoek van UNICE en GEM aan dat in Vlaanderen 36% van de 15- tot 24-jarigen als zelfstandige zou willen werken maar eens ze 25 worden daalt dit percentage ten voordele van het werknemersstatuut om pas in de leeftijdscategorie 55+ opnieuw te stijgen tot 47%. Volgens GEM is de lage graad van ondernemerschap in België gedeeltelijk te verklaren vanuit het onderwijs. Hoewel het algemeen niveau van het Belgisch onderwijs als zeer goed gepercipieerd wordt, schiet het tekort als het erop aankomt ondernemerszin te stimuleren. Een meer praktijkgericht onderwijs en een dichter contact tussen onderwijs en bedrijfswereld zouden een stuk van de oplossing kunnen bieden.

De fysieke en commerciële infrastructuur, de financiële infrastructuur, en de overdracht van kennis rond R&D in België en zeker in Vlaanderen vormen geen belemmering voor ondernemerschap (GEM 2000). Ook de gangbare sociale en culturele normen in België en meer bepaald in Vlaanderen zouden meer ondernemerschap normaliter niet in de weg mogen staan. Het GEM-onderzoek toont aan dat Vlamingen in het algemeen respect hebben voor ondernemers en zelf weinig schrik hebben om te falen. Nochtans geeft de Flash Eurobarometer aan dat 57% van de Vlamingen eerder risico-avers is wanneer het aankomt op ondernemen, wat in se steeds een risico inhoudt.

⁶ Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe

Wie waagt er zich uiteindelijk dan toch aan een eigen onderneming ? GEM geeft een gedeeltelijke socio-demografische omschrijving van ondernemers in België. De meeste ondernemers zijn tussen 25 en 44 jaar oud en starten dus hun onderneming na eerst werkervaring opgedaan te hebben in een ander bedrijf. Nochtans hebben we eerder vermeld dat de Eurobarometer aangetoond heeft dat 55-plussers de leeftijdsgroep zijn die het meest gunstig staat tegenover het opstarten van een eigen zaak. Hier zijn er dus duidelijk nog mogelijkheden om ondernemerschap te laten toenemen. Net zoals in de meeste landen zijn ook in België ondernemers in de meeste gevallen mannen. Waar 2% van de Belgische mannen momenteel betrokken is bij een start-up, is dit slechts voor 0,61% van de vrouwen het geval. Toch is de situatie in België nog meer uitgesproken dan in andere landen. Hier ondernemen mannen vijf keer meer dan vrouwen, terwijl volgens GEM het Europese gemiddelde ligt op tweemaal meer mannelijke dan vrouwelijke starters.

Het antwoord op de vraag wat mensen ertoe drijft om te ondernemen en hoe dat in zijn werk gaat is niet eenduidig te leveren. Het wordt vaak omschreven als een proces waarbij verschillende stappen of stadia onderscheiden worden. Belangrijk is te weten dat het niet op één oorzaak, gebeurtenis of factor vast te pinnen is. Grosso modo verloopt het proces in vier stadia die in de tijd verspreid zijn: eerst de innovatie, dan

de prikkel, vervolgens de implementatie en tenslotte (in een positief scenario) de groei:⁷

Elk van de stadia wordt beïnvloed door persoonlijke en omgevingsfactoren die in elk stadium een verschillende invloed uitoefenen. Niet elke innovatie of idee leidt tot een implementatie of start, niet elke opstart leidt tot groei. Een dikwijls onderschatte factor in dit proces is de prikkel ('entrepreneurial trigger'), die eigenlijk de aanleiding is, zonder dewelke geen implementatie, geen opstart tot stand komt. Welke die prikkels mogelijk kunnen zijn, vatten we samen in onderstaande tabel:

'Positieve Triggers'	'Negatieve Triggers'
Ambitie	Ontevredenheid
Nieuwe start	Revenge
Opportuniteit	Bedrijf in moeilijkheden
Nieuwsgierigheid	Overleven
Nu-of-nooit-gevoel	Ontslag
Een bewuste zoektocht	Overlijden

Samenvattend kunnen we stellen dat tot op heden het profiel van de startende ondernemer verre van volledig is. Bovendien zijn de diverse persoons-, omgevings- en ondernemingskenmerken die een startende ondernemer en het succes van de groeiende onderneming kenmerken, nog niet volledig in kaart gebracht. De resultaten van dit onderzoek kunnen dan ook duidelijkheid brengen in deze factoren, om van daaruit enerzijds ondernemerszin in Vlaanderen doelgericht te stimuleren en anderzijds passende ondersteuning te bieden aan jonge ondernemingen, om op die manier hun kans op succes te verhogen.

2. Onderzoeksvragen

In dit onderzoek stellen we een tweeledige onderzoeksvraag : (1) welke bedrijfsfactoren, persoonskenmerken en contextuele factoren kenmerken jonge starters en groeiende ondernemingen en (2) welke zijn de succesfactoren en

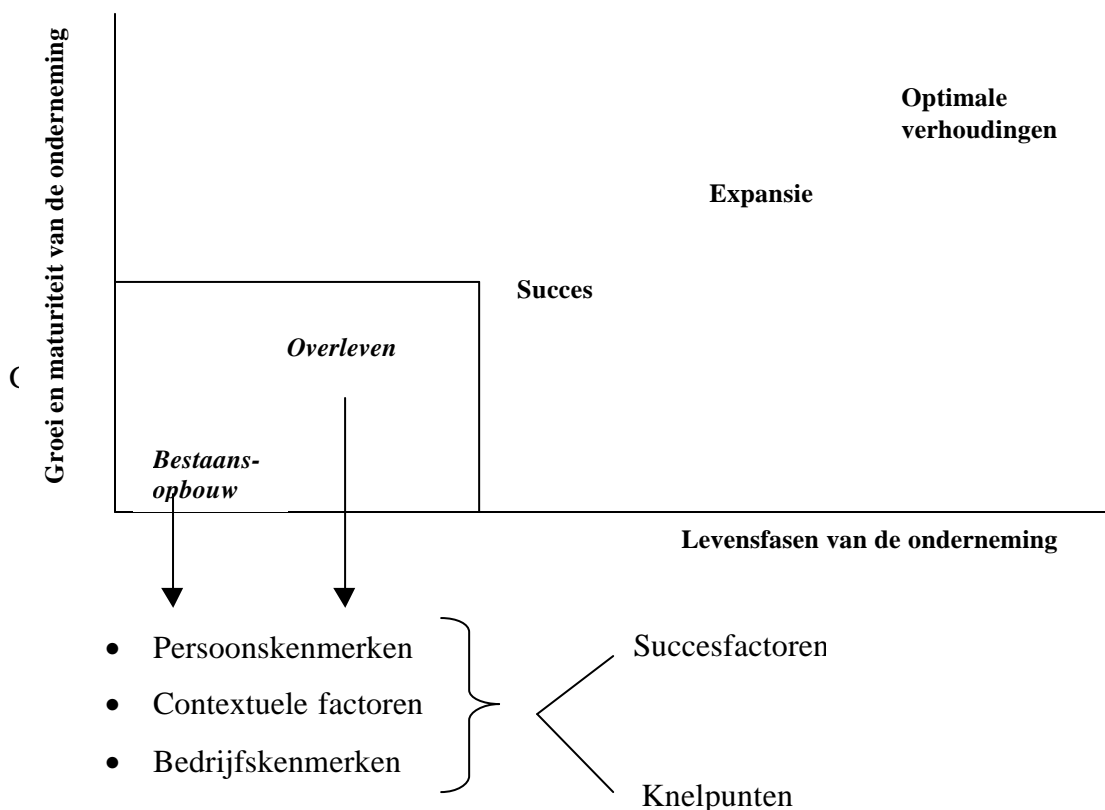
⁷ Bygrave, W., The portable MBA in Entrepreneurship. John Wiley and Sons Inc., 1994.

knelpunten die de opstart en groei van een ondernemingen belemmeren, dan wel fasciliteren ?

Deze onderzoeksvraag kan opgesplitst worden in volgende deelvragen :

1. Welke bedrijfsfactoren, persoonskenmerken en contextuele factoren beschrijven de startende ondernemer in Vlaanderen ? Wat is met andere woorden het profiel van deze startende ondernemer ?
2. Welke bedrijfsfactoren, persoonskenmerken en contextuele factoren zijn kenmerkend voor groeiende ondernemingen ? Wat zijn hun succesfactoren, waar ervaren zij knelpunten ?
3. Welke bedrijfsfactoren, persoonskenmerken en contextuele factoren zijn kenmerkend voor jongen ondernemingen die faalden ? Welke elementen werkten hun faling in de hand ?
4. Hoe kan het overheidsbeleid ondernemerszin in Vlaanderen stimuleren en startende ondernemingen en jonge ondernemingen in groei ondersteunen ?

Het kader van waaruit gewerkt zal worden, wordt hieronder ter verduidelijking schematisch voorgesteld (Churchill & Lewis 1985)

1. Het profiel van de startende ondernemer

Startende ondernemers vormen niet enkel een belangrijke bron van jobcreatie, maar versterken tevens de innovatie en concurrentiekracht. In Vlaanderen wordt dan ook regelmatig het gebrek aan ondernemerszin onder de aandacht gebracht. Uit onderzoek (GEM 2000) blijkt immers dat het aantal Belgen dat een onderneming opstartte, de laatste jaren alsmat daalde. In vergelijking met de ondernemerszin van andere Europese landen, bengelt België dan ook achteraan. Bovendien blijkt dat vooral Vlamingen pessimistisch gestemd zijn over toekomstige business opportuniteiten.

De vraag stelt zich dan ook waarom dit zo is. Welke omgevingsfactoren inhiberen Vlamingen om een eigen onderneming te stichten? Uit het GEM rapport blijkt immers dat Vlamingen stellen dat het in België moeilijker is om een eigen onderneming te starten dan in andere Europese landen. Overheidsbeleid en onderwijs worden aangehaald als twee belangrijke hinderpalen (GEM 2000, European Commission 2000, Denis & Schamp 1998), waarbij vooral de complexe administratieve procedures een probleempunt vormen. Wat betreft het onderwijs, wordt gesteld dat de ondernemerzin bij studenten nog niet voldoende wordt aangewakkerd en onderwijs soms te ver van het bedrijfsleven staat. Ook het financiële kostenplaatje dat verbonden is aan de opstart van een onderneming en de duurtijd vooraleer men effectief van start kan gaan, zijn struikelblokken.

Daar waar uit vorig onderzoek (UNICE 2001, GEM 2000, European Commission 2000, Denis & Schamp 1998) dus reeds een aantal hinderpalen voor startende ondernemers naar voren kwamen, blijken er ook een aantal factoren te zijn die eerder faciliterend werken ten aanzien van startende ondernemers. Zo blijken de fysieke, commerciële en financiële infrastructuur en de sociale en culturele normen meer ondernemerschap zeker niet in de weg te staan.

Naast de vraag naar omgevingsfactoren die het starten van een onderneming faciliteren of inhiberen, stelt zich evenzeer de vraag wie nu wel een onderneming start en wat deze startende ondernemers onderscheidt van degenen die dit niet doen.

Vlamingen blijken immers een eerder risico-avers volk te zijn (European Commission 2000) als het op ondernemen aankomt. Zowat een derde van de studenten is denkt er tijdens zijn studietijd wel aan om een onderneming op te starten. Eens men echter de schoolbanken verlaat, wordt dit idee in de meeste gevallen weer opgeborgen. De meeste ondernemers doen dan ook eerst enkele jaren ervaring op vooraleer zelf een onderneming te starten (GEM 2000) en bevinden zich in de leeftijdscategorie van 25-44 jaar. Deze ondernemers zijn trouwens voor het overgrote deel mannen en vaak afkomstig uit een ondernemersgezin. Opvallend hierbij is dat de 55-plussers enerzijds het meest interesse betonen in het opstarten van een onderneming, maar dit anderzijds oorzaak is en hoe ondernemerschap in deze leeftijdscategorie en bij vrouwen meer gestimuleerd kan worden.

2. Faling en groei van jonge ondernemingen

Wil men de ondernemerszin in Vlaanderen stimuleren om op deze manier meer mensen ertoe aan te zetten een onderneming op te richten, dan dient men tevens ervoor te zorgen dat de kansen dat deze startende ondernemingen falen, geminimaliseerd worden. Beter inzicht in de determinerende factoren van falen en groei van jonge ondernemingen kan hiertoe bijdragen. Onderzoek (Donckels & Corynen 1998) toonde immers aan dat de helft van de startende bedrijven het binnen de vijf jaar voor bekeken houdt. In dit onderzoek zullen wij ons bij het bestuderen van de groeiende bedrijven dan ook richten op deze 'risicogroep' bedrijven die maximaal 3 tot 5 jaar oud zijn.

Opnieuw kan de vraag gesteld worden naar enerzijds omgevings- en ondernemingskenmerken en anderzijds persoonskenmerken die succesvolle ondernemingen en ondernemers van minder succesvolle onderscheidt. Zo blijken voldoende jaren ervaring en een stevige realiteitszin blijken twee belangrijke elementen te zijn die de slaagkansen van de jonge bedrijfsleider verhogen (Bauden 2001). Kinderen uit een ondernemersgezin hebben, door deze stevige realiteitszin, dan ook een grotere kans dat hun onderneming niet faalt. Ook de opleiding van de ondernemer is een belangrijk element, in die zin dat een goede kennis van management en bedrijfsbeheer zeker geen loze investering is. De scholingsgraad van startende ondernemers heeft immers een duidelijke invloed op de beleidsvoering,

waarbij vb. een hogere scholingsgraad een meer professionele aanpak van algemeen management en HR tot gevolg heeft (De Bruyn 2001).

Wat betreft de invloed van omgevings- en ondernemingsfactoren, blijkt de regio waarin de jonge onderneming zich bevindt, mogelijk invloed uit te oefenen op haar slaagkansen. Zo blijken de sterkste groeiers zich immers vooral te bevinden in de provincies Antwerpen en Vlaams Brabant (Baudens 2001). Verder zijn ook de arbeidsmarkt en het aantal beschikbare arbeidskrachten een belangrijke factor die de groei van een jonge onderneming kan remmen. Zo blijkt uit een onderzoek van het VIZO (Baudens 2001) dat heel wat kleine ondernemingen te kampen hebben met het opvullen van vacatures. Ook de loonkost, de complexiteit van reglementeringen, fiscaliteit, parafiscaliteit en sociale reglementeringen zijn volgens ondernemers inhiberende factoren. De kwaliteit van het onderwijs, mogelijkheden tot onderaanneming en de produktiviteit van arbeidskrachten worden dan weer naar voor geschoven als eerder fasciliterende factoren.

3. Overheidsbeleid, ondernemerszin en groei van jonge ondernemingen

Verschillende instanties die betrokken zijn op jonge ondernemers, groeibedrijven en KMO's zetten acties op ter ondersteuning van hun activiteiten. Daarnaast namen zowel Vlaamse als Europese overheden ondersteuning van startende en jonge ondernemingen op als aandachtspunt in het beleid. Getuige hiervan het Charter van Bologna dat een reeks aanbevelingen bevat die KMO's moeten helpen concurrentieel te blijven in de globaliserende economie.

Maatregelen om het aantal starters te doen toenemen, is op zich niet voldoende. Een verhoging van het aantal starters, brengt immers ook met zich mee dat er meer bedrijven kans op falen lopen. Vanuit beleidsmatig oogpunt dient dan ook bekeken te worden hoe maatregelen ter stimulering van de ondernemerszin kunnen gekoppeld worden aan maatregelen ter ondersteuning van jonge ondernemingen en ter voorkoming van falen.

Zo werd met de bedoeling jonge ondernemers van een voldoende bedrijfseconomische basiskennis te voorzien en de kans op falen te verkleinen, het

distributie attest ingevoerd. Dit attest geeft aan dat de starter over voldoende kennis van bedrijfsbeheer beschikt en is verplicht te behalen. In praktijk blijkt echter dat men vaak tegen deze bijscholing opziet en bijgevolg liever afziet van het opzetten van de eigen onderneming, dan zich bij te scholen. Daarnaast wordt ook geïnvesteerd in bijkomende opleidingen ter ondersteuning van de startende ondernemers. Zo zijn er de Ondernemersopleiding van het VIZO en de Plato projecten, waaraan vooral echte groeibedrijven deelnemen.

Door jonge en startende ondernemers wordt vaak geopperd dat de administratie een te complex gegeven is en dit zelfs afschrikt om een onderneming te starten (Europese Commissie 2000, Denis & Schamp 1998, VBO 2000). Nochtans werden initiatieven ondernomen om jonge ondernemers hierbij te ondersteunen. Zo helpt de Koning Boudewijnstichting de drempel naar de overheidsmarkt te verlagen door de uitgave van verschillende 'gidsen' en geeft UNIZO een startershandboek uit. Ook in het Vlaams Actieplan Werkgelegenheid werd met betrekking tot ondernemerschap reeds administratieve vereenvoudiging voor ondernemers als aandachtspunt naar voor geschoven. Via de lokale werkwinkels met het één-loket systeem, wordt de drempel voor de ondernemers nu reeds verlaagd.

Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek, zal dan ook nagegaan worden hoe de efficiëntie van bestaande maatregelen nog verhoogd kan worden en welke nieuwe maatregelen aanvullend ontwikkeld kunnen worden.

3. Methodologie

Fase 1 : literatuurstudie

In de Vlaamse en internationale literatuur gaan we op zoek naar theorieën en onderzoek rond starters, KMO's in groei en falingen. Hierbij kan reeds gesteund worden op het literatuuronderzoek dat in een recent verleden in het kader van andere onderzoeken uitgevoerd werd.

Op Vlaams niveau kan deputed worden uit de resultaten van recent onderzoek (oa. Crijns & Ooghe 2001, Crijns, Manigart & Clarisse 2001; Delmotte, Lamberts, Sels &

Van Hootegem 2001, Denis & Schamp 1998; Deschoolmeester, Schamp & Vandenbroucke 1997; Sels, Bollens & Buyens 2000). Ook op internationaal gebied is voldoende literatuur voorhanden (oa. European Commission 2000, Jefferson 1997; Katz, Howard & Welbourne 2000; Marlow & Storey 1992; Sexton & Landstrom 2000, UNICE 2001). Deze literatuur kan bijgevolgd aangevuld worden aan de hand van de noden en de specificiteiten van dit onderzoek.

Aan de hand van deze literatuurstudie zullen we een antwoord bieden op vragen als :

- Wat is het profiel van degenen die een onderneming willen starten ? Wat kenmerkt zijn/haar persoon, de eigenheid van de onderneming die opgestart wordt en de omgeving waarin dit gebeurt ?
- Wat bepaalt of een startende onderneming het haalt, dan wel faalt ? Wat zijn hierbij de persoonsgebonden, contextuele en bedrijfsfactoren die een faciliterende of belemmerende rol spelen ?
- Welke maatregelen/instrumenten ter ondersteuning van jonge starters zijn er voorhanden en in hoeverre worden deze gebruikt ?

In functie van de gegevens uit deze literatuur zal een conceptueel model of raamwerk ontwikkeld worden, dat aanzet geeft tot de ontwikkeling van de indicatoren voor het in kaart brengen van de variabelen die in dit onderzoek belangrijk zijn.

Timing : 3 maanden

Fase 2 : Ontwikkeling bevragsinstrument

Gezien de diverse factoren die uit het literatuuronderzoek komen van belang zijn bij het bepalen van het profiel van een starter en bij het bepalen van de succesfactoren en knelpunten van startende en groeiende ondernemingen, is een kwalitatief onderzoek als uitgangspunt aangewezen. Een kwalitatieve bevraging laat immers toe al deze factoren, hun interactie en hun belang op een uitgebreidere en diepgaandere manier te bekijken. Bovendien zijn vooral de persoonsgebonden kenmerken in eerste instantie moeilijk door middel van een enquête te vatten.

Deze kwalitatieve bevraging zal gebeuren aan de hand van een aantal diepte-interviews, waarvoor een checklist met de te bevragen factoren zal opgesteld worden. Deze checklist zal gebruikt worden als leidraad bij de interviews, wat een vergelijkbaarheid van het verkregen materiaal vergemakkelijkt.

Timing : 1 maand

Fase 3 : diepgaand kwalitatief onderzoek

De diepte interviews zullen gehouden worden bij 40 ondernemers die net van start zijn gegaan of net willen starten, 30 ‘succesvolle’ jonge ondernemingen in groei en 10 mislukkingen van jonge ondernemingen. Voor de bevraging van deze laatste twee groepen zullen we ons richten tot ondernemingen die maximaal 3 à 5 jaar bestaan. Kleine zelfstandigen (bv. kapper, beenhouwer, bakker, horeca) zullen echter niet tot de te onderzoeken groep behoren.

De groep jonge ondernemers die onderzocht zal worden, zal verspreid zijn over diverse sectoren, waarbij een gelijkmatige spreiding over de sectoren zal bewaakt worden. De interviews zullen in het geval van een net startende of net gestarte onderneming gehouden worden met de ondernemer/initiatiefnemer zelf en in het geval van een jonge groei onderneming of een jonge onderneming die in de falingsgang, met de bedrijfsleider.

Daarnaast zullen ter aanvulling een 5-tal interviews gehouden worden met experts terzake uit zowel de wetenschappelijke als niet-wetenschappelijke wereld. Dit om op deze manier de te onderzoeken problematiek vanuit meerdere hoeken te kunnen belichten en de te formuleren beleidsaanbevelingen in een ruimer kader te kunnen plaatsen.

Timing : 5 maanden

Fase 4 : Analyse van de onderzoeksresultaten, generalisatie en valorisatie

De gegevens verkregen uit de kwalitatieve studie, zullen door middel van inhoudsanalyse technieken ontleed worden.

Na deze inhoudsanalyse zullen een drietal kwalitatieve discussiegroepen worden opgezet, met als doel de resultaten uit de analyse verder te generaliseren. Deze groepen zullen worden samengesteld uit telkens een 10-tal personen om de interactiviteit optimaal te laten verlopen. De discussiegroepen zullen worden samengesteld uit diverse betrokkenen uit publieke, private en overheidsorganisaties relevant binnen de te onderzoeken problematiek. Als input van deze discussiegroepen zullen de resultaten uit fase 3 gebruikt worden. Deze zullen vertaald worden in een aantal concrete discussiepunten, die voorgelegd zullen worden aan de deelnemers van de discussiegroepen. Het resultaat van deze discussiegroepen zal gebruikt worden voor het verdere uitwerken en aanvullen van de onderzoeksconclusies en voor het opstellen van de beleidsconclusies.

Het uiteindelijke resultaat van het onderzoek is een overzicht van de verschillende contextuele, bedrijfs- en persoonsfactoren die enerzijds startende ondernemers en anderzijds jonge ondernemingen in groei, kenmerkt. Daarnaast zal er ook meer duidelijkheid geschept worden in de knelpunten en succesfactoren die jonge ondernemingen ondersteunen in hun groei, dan wel tot falen kunnen leiden. De bestaande ondersteunende overheidsmaatregelen zullen hieraan getoetst worden, waarna verdere beleidsaanbevelingen ter stimulering van ondernemerschap in Vlaanderen en ter ondersteuning van jonge starters, zullen geformuleerd worden.

Timing : 3 maanden

4. Referenties

Barber, E. & Manger, G. (1997). Improving management's valuations of human capital in small firms. *Journal of Management Development*, 16 (7).

Baron, R.A. & Brush, C.G. The role of social skills in entrepreneurs' success : evidence from videotapes of entrepreneurs' presentations. Boston University.

Bauden, O. (2001). Een bedrijf oprichten gebeurt vaak toevallig. *Imediair*, 15, p. 8-11..

Bauden, O. (2001). Een kmo is goed als ze wil groeien. *Imediair*, 10, p. 17-18.

Beehr, T.A., Drexler, J.A. & Faulkner, S. (1997). Working in small family business : empirical comparisons to non-family business. *Journal of Organisational Behavior*, 18, p. 297-312.

Birley, S. & Macmillan, I.C. (1993). *Entrepreneurship Research : global perspectives*. Elsevier Science Publishers.

Bygrave, W. (1994). *The portable MBA in entrepreneurship*. John Wiley and Sons Inc.

Churchill, N.C. & Lewis, V.L. (1985). De vijf groeistadia van kleine ondernemingen. *Harvard Holland Review*, 4, p. 101-111.

Clarke, J. & Gibson-Sweet, M. (1998). Entreprising futures : training and education for small business. *Education and Training*, 40 (3).

Crijns, H. (2000). Groeimanagement : groeien mag, maar hoe ...? In : *Win als ondernemer*. Standaard Uitgeverij, Antwerpen, p. 191-194.

Crijns, H., Bearelle, N. & Schamp, T. (2001). *Interpersoonlijke en relationele aspecten in management van familiebedrijven*. Grant Thornton & Vlerick Leuven Gent Management School.

Crijns, H. & Ooghe, H. (2001). *Durven Ondernemen - Nieuwe aspecten van ondernemerschap en groeimanagement*. Lannoo - Tielt, Forthcoming, 278 p.

Crijns, H., Manigart, S. & Clarysse, B. (2001). *The Global Entrepreneurship Monitor : Executive Report Belgium and Flanders*. Vlerick Leuven Gent Management School.

Deadkins, D. & Freel, M. (1998). Entrepreneurial learning and growth process in SME's. *The Learning Organisation*, 5 (3).

De Bruyn, B. (2001). Personeelstekort remt groei. *Human Resources Magazine*, 68, p. 45-56.

Declercq, D., Crijns, H. & Ooghe, H. (1997). *Entrepreneurship and entrepreneurship education*. Paper presented at the Second European IFSAM Conference, Brussels, August 1997.

De helft minder nieuwe zelfstandigen in twee jaar. (2001). KMO Nieuwsbrief 7.

Denis, V., & Schamp, T. (1998). Nationaal onderzoek: Groeifactoren bij KMO's. De Vlerick School voor Management.

Deschoolmeester, D., Schamp, T. & Vandenbroucke, A. (1997). The influence of management training on entrepreneurial characteristics and managerial techniques of small business starters. In Proceedings International Entrepreneurship Conference IntEnt 97, Monterey, USA, 32 p.

Donckels, R. & Corynen, S. (1998). Groei in je eigen zaak. Lannoo.

Douglas, E.J. Entrepreneurship as a career choice : attitudes, entrepreneurial intentions and utility maximization. Queensland University of Technology.

European Commission. (2000). Flash Eurobarometer 'Entrepreneurship'.

Fayolle, A. & Servais, I. Exploratory study to assess the effects of entrepreneurship programs on student entrepreneurial behaviors. Ecole de Management, Lyon, France.

Finney, M.I. (1987). HRM in small business : no small talk. The Personnel Administrator, 32 (11), p. 36-45.

Jefferson, P.N. (1997). Unemployment and financial constraints faced by small firms. Economic Inquiry, 35 (1), p. 108-119.

Katz, J.A., Howard, E.A., Welbourne, T.M. & Williams, P.M. (2000). Human resource management and the SME : towards a new synthesis. Entrepreneurship Theory and Practice, 25 (1).

Marlow, S. & Storey, D. (1992). New firm foundation and unemployment : a note on research met. International Small Business Journal, 10 (3), p. 62-75.

Morris, H.M. (1998). Entrepreneurial Intensity. Sustainable advantages for individuals, organizations, and societies. Quorum Books.

NCMV. (1999). Het KMO-Partnerplan voor een ondernemende samenleving.

O’Gorman, C. Coping with the liability of newness : profiles of the managerial and structural characteristics of new ventures. Univerisy College Dublin, Ireland.

Oldfield, C. (2000). Everybody wants SME. Director, 54 (4), p. 15-20.

Ooghe, H. & Crijns, H. (1997). Groeimanagement. Lannoo.

Osborne, R.L. (1994). Second Phase Entrepreneurship: Breaking through the growth wall. In Business Horizons, January.

Phan, P.H., Chong, C.L., Wang, C. & Wong P.K. Antecedents of entrepreneurship : beliefs, attitudes and background. National University of Singapore.

Porter, M.E. (1980). Competitive strategy. Free Press.

Sels, L., Bollens, J. & Buyens, D. (2000). Het opleidingsbeleid in Vlaamse bedrijven : determinerende factoren en knelpunten.

Sexton, D.L. & Landstrom, H. (2000). Handbook of Entrepreneurship. Blackwell.

UNICE (2001). SME Flash Info, Young Entrepreneurs, Europe's challenge for tomorrow.

UNICE. (1999). The Benchmarking Report 1999, Fostering Entrepreneurship in Europe.

VBO. (2000). Bouwstenen voor een strategisch plan administratieve vereenvoudiging.

